

Бондар Л.В.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти Національного авіаційного університету,

м. Київ, Україна.

Литвинчук Н.Б.

старший викладач кафедри педагогіки та психології професійної освіти Національного авіаційного університету,

м. Київ, Україна.

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ
ПЕРШОГО КУРСУ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ
НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Анотація. Питання психолого-педагогічній адаптації студентів першого курсу до навчання у вищому навчальному закладі є актуальним та важливим. Успішна адаптація сприяє розвитку особистості студента, навчально-пізнавального інтересу як мотиву навчальної діяльності та вихованню студента як суб'єкта діяльності. Вивчено питання чинників, що впливають на адаптацію студентів-першокурсників та зумовлюють показники адаптованості. Отже, у вищому навчальному закладі має бути побудована така система організації навчального процесу, яка б забезпечувала ефективну адаптацію студентів до навчання.

Bondar L.V., Lytvynchuk N.B. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ADAPTATION OF FIRST-YEAR STUDENTS TO CONDITIONS OF STUDY IN A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION.

Abstract. The issue of psychological and pedagogical adaptation of first-year students to higher education is relative and important. Successful adaptation contributes to the development of a student's personality, the education of a student as a subject of activity, and establishes educational and cognitive interests as motives of education. The factors that influence the adaptation of first-year students and

determine adaptability indicators are examined. The results of this process determine that a higher education institution should have a system in place that organizes the educational process to ensure the effective adaptation of students to learning.

Питання адаптації молодшої людини до умов навчання в університеті є надзвичайно важливим. Навчання у закладі вищої освіти – особливий етап в житті кожної людини, пов'язаний з професійним становленням, опануванням основ майбутньої професійної діяльності. Залучення до професійної діяльності потребує від студентів не тільки загальної підготовки, старання, наполегливості, але й вагомих якісних змін, перебудови самосвідомості.

В цей період студенти зіштовхуються із багатьма проблемами: початок дорослого життя, необхідність матеріального забезпечення, нове соціальне середовище, переїзд до іншого міста, проживання в гуртожитку тощо. Ряд проблем пов'язані з психологічною незрілістю, з неготовністю до нових умов навчання, з невідповідністю раніше вироблених навичок, звичок, установок вимогам нового середовища. Проблема адаптації позначається на психічному здоров'ї людини, на формах її поведінки, і на формуванні її ціннісних норм. Саме успішна адаптація гарантує успішність особистісного та професійного зростання, психологічне благополуччя (Литвинчук, 2019).

Згідно з Л.Г. Подоляк та В.І. Юрченко труднощі адаптаційного періоду пов'язані з розлученням зі шкільними друзями і позбавленням їхньої підтримки та розуміння; невизначеністю мотивації вибору професії та недостатньою психологічною готовністю до опанування нею; не сформованістю системи саморегуляції і самоконтролю за своєю діяльністю і поведінкою та відсутністю повсякденного контролю за ними з боку батьків і викладачів; відсутністю навичок самостійної навчальної роботи. Т.А. Гузік виділяє декілька факторів, що є причинами труднощів, з якими стикаються студенти в процесі адаптації:

1. Недостатній рівень шкільної загальноосвітньої підготовки, в основі якої, як правило, лежать нерозвинені працьовитість і допитливість, дефіцит особистої відповідальності й навчальної активності.

2. Більшість молодих людей, які приходять до закладів вищої освіти, слабо володіють вираженими навичками навчальної роботи, недостатньо володіють прийомами раціонального мислення, запам'ятовування, концентрації й розподілу уваги. У багатьох студентів слабо виражена волюва регуляція в подоланні труднощів, що виникають під час навчання.

3. Значна частина студентів приходить до закладів вищої освіти з наївним переконанням у тому, що їх абсолютно всього повинен хтось навчити, все показати й пояснити.

4. Слабко виражений рівень загальної культури, етичної та трудової вихованості, що виявляється на фоні обмеженого життєвого досвіду й соціальної зрілості. Несумлінне ставлення до навчальної праці, до слова і справи, світоглядна й соціальна інфантильність.

5. Недостатня вираженість установки студентів на прогресію разом із слабким проявом ціннісного ставлення до знань. Чимало студентів лише в ході адаптації починає усвідомлювати всю серйозність зробленого ними життєвого вибору.

6. Невпевненість багатьох студентів-початківців у тому, що їм під силу успішне навчання у вищому навчальному закладі.

У процесі дослідження проблем адаптації студентів-першокурсників у Національному авіаційному університеті було проведено анкетування студентів першого курсу у кінці першого семестру. Анкета мала метою з'ясувати ставлення студентів до навчання, усвідомлення ними відповідальності за результати власної навчальної діяльності та уміння вчитися, а також встановлення взаємовідносин у колективі студентів (соціально-психологічна та психолого-педагогічна адаптація студентів 1 курсу до навчання у вищому навчальному закладі). Аналіз результатів відповідей студентів свідчить про наступне: 71% студентів вважають, що досягти кращих результатів та успіхів у навчання їм заважає відсутність наполегливості; 36% студентів не задоволені своїми результатами у навчанні; 48% студентів вважають, що взаємовідносини у групі впливають на результати навчальної діяльності.

На наш погляд, однією з головних причин відсутності готовності студентів до виконання самостійної навчальної діяльності є те, що студенти не є суб'єктами власної навчальної діяльності, не володіють навичками самоконтролю, самооцінки, відсутній навчально-пізнавальний інтерес як мотив навчальної діяльності. (Бондар, 2016).

На жаль, студенти перших курсів не всі не володіють навчальними навичками (уміння працювати з текстом, виділяти головну думку, конспектувати, планувати свою діяльність). Викладачі, як правило, внаслідок великої інформаційної завантаженості занять та впевненості в тому, що самі викладуть матеріал краще, швидше, самі займають багато часу, розповідаючи не покладаючись на студентів. Такий недолік усувається при організації та використанні проблемних ситуацій, коли в обговорення активно включається вся група. Успішній адаптації студентів сприяють колективні форми організації навчання (в групах, парах), організація взаємодопомоги під час колективних форм роботи. Ефективній адаптації сприятиме організація навчальних занять у формі постановки та розв'язання проблем самими студентами.

Отже, щоб період адаптації студентів першого курсу до навчання у вищих навчальних закладах пройшов безболісно, швидко, викладачеві у навчальному процесі потрібно враховувати особливості саме психолого-педагогічної адаптації, яка пов'язана з основними характеристиками сформованості навичок навчання, які є важливими складовими суб'єкта навчання, організувати навчальні заняття шляхом створення ситуації, яка вимагає власної мисленнєвої активності студентів на досягнення певної пізнавальної мети, використовувати групові форми організації занять.

Література

Бондар Л.В. Психолого-педагогічні особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія.* 2016. Вип. 1(8). С. 22-27.

Литвинчук Н.Б. Проблема адаптації студентів – практичних психологів до навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія.* 2019. Вип. 1(14). С 128-132.